

“ปัญญากับความหลงเป็นอย่างไร”

เทศน์ที่ สถานปฏิบัติธรรมป่าวิเวกสิกขาราม อ.พล จ.ขอนแก่น

พระอาจารย์วัชชัย กัมมสุทโธ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ (เย็น)

วันนี้เป็นวันพระที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ แต่ทุกวันพระเราก็มาประชุมกันทำวัตรสวดมนต์ เจริญพระกรรมฐาน ทำไมเราต้องมีกิจกรรมพวกนี้ ทำไมเราต้องทำวัตรสวดมนต์ ต้องเจริญพระกรรมฐานนะ ญาติโยมทั้งหลายพระชี้ได้พิจารณาไหม ได้ตั้งคำถามถามตนเองไหม หรือว่าเป็นวันพระเขาพากันทำก็ทำกับเขา เป็นประเพณีไป แล้วบอกว่าได้บุญนะ ได้บุญก็ได้บุญอยู่ บุญคือจิตที่เราเป็นกุศล ฉลาด ผ่องใส นั่นละเป็นตัวบุญนะ เรามาทำวัตรสวดมนต์ ระลึกถึงพุทธุคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ คือคุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ การที่ผู้ใดมาระลึกถึงคุณ ๓ นี้ ก็เท่ากับผู้นั้นมีปัญญา ผู้มีปัญญานั้น ย่อมเห็นสิ่งทั้งหลายตรงตามความเป็นจริง ย่อมเห็นคุณเห็นโทษในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ผู้ค้อยปัญญาหรือผู้ที่หลง เหมือนคนหลงทาง จะไม่รู้ว่าจะทางออกตรงไหน หลงอยู่อย่างนั้น หาทางออกไม่ได้ เวียนอยู่อย่างนั้น เคยมีใครหลงทางไหม มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ เพราะอะไร ก็เพราะเขาไม่เห็นทางออก ไม่เห็นเหตุเห็นผลเห็นทางนั่นเอง ผู้มีปัญญานั้นจะต้องเห็นเหตุเห็นผลของการกระทำ จึงเรียกว่าผู้ไม่หลง เพราะรู้เหตุรู้ผลแห่งการกระทำนั้น ผู้ค้อยปัญญาหรือผู้หลงนี้ก็ไม่เห็นเหมือนพยาบาลอยู่สารคามโทรมาบอก วันนั้นนะมาทำบุญที่วัดที่นี่ จากลับแกบอกว่า ขับรถออกไป มันแปลกมาก หลงทางอยู่ในเมืองพลนี้ เวียนกลับมาอยู่ป่าช้าเงินตลอด เหมือนมีอะไรบังไว้อยู่ตลอด มีคัมพูออกมาไม่ได้จนเหนื่อย แกจึงระลึกถึงเรา ไม้ไหวแล้วเหนื่อยแล้วหลงทางแล้ว ให้หลวงพ่ช่วยหน่อย แกบอก พอระลึกถึงเราจิตมันสว่างออกมา มันออกมาเจอถนนใหญ่นี้ได้ แล้วก็ไปถูก กลับสารคามได้ แกจึงโทรมาเล่าให้ฟัง อันนี้ก็เป็นอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมียางอย่างที่ยึดมันถูกปกปิด มีคัมพู ให้หลงอยู่ตรงนั้น ผู้มีสติตั้งมั่น มีสมาธิตั้งมั่น มีปัญญาตั้งมั่น ไม่ว่าสิ่งใดจะมาสัมผัสต่อจิตใจนั้น สติตั้งมั่นไม่หลง สมาธิตั้งมั่นไม่หลงไปเล่น ปัญญาตั้งมั่น สามารถแทงทะลุสิ่งที่มาสัมผัสเห็นทะลุปรุโปร่งได้ ความหลงจึงตั้งอยู่ไม่ได้ เป็นธรรมชาติของเขา เป็นเองของเขา ฉะนั้นใครคนนั้นนี้ ผู้หลงทางนี้ ไม่เห็นทางออก ไม่เห็นเหตุเห็นผล อันนี้เป็นลักษณะความหลง ความค้อยปัญญานั้นเอง อันนี้พูดให้ฟัง ที่นี้การที่เรามาระลึกถึงพุทธุคุณ

ธรรมคุณ สังฆคุณ อย่างน้อยๆ เราก็ได้มารู้ว่าพุทธานุภาพ อานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ามีคุณอะไรบ้าง พุคโดยย่อ ก็มีเมตตากรุณาธิคุณ ตั้งแต่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ ได้ปรารถนาจะช่วยชนสัตว์ให้พ้นจากกองทุกข์ วัฏสงสารนั่นเอง พระองค์ได้สั่งสมบารมีมา อย่างน้อยที่สุด ๒๐ อสงไขยแสนมหากัป อันนี้ด้วยพระเมตตาธิคุณ ด้วยพระกรุณาธิคุณที่จะช่วยเหลือเหล่าสัตว์ จนบารมีท่านเต็มได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อท่านได้ตรัสรู้แล้ว ก็ยังพากเพียรช่วยประกาศศาสนา แนะนำ ชนเหล่าสัตว์ ทั้งเทพ พรหม มนุษย์ ให้พ้นจากกองทุกข์ ถึงอมตะคือพระนิพพาน อันนี้ด้วยพระเมตตาธิคุณกรุณาธิคุณ คุณข้อที่ ๒ พระบริสุทธิตุคุณ พระทัยของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นบริสุทธิ์เต็มส่วน เพราะอวิชชาไม่สามารถปกปิดจิตดวงนั้นได้ แล้ว อวิชชาได้ดับไปหมดแล้ว ความทุกข์ก็ไม่มี อันนี้หมายถึงทุกข์ใจ ส่วนทุกข์กาย นั้นมันมีประจำสังขารอยู่ มีทุกรูปทุกนาม มันเป็นธรรมดาของสังขารทุกสังขาร นี่พระปัญญาธิคุณที่พระองค์ได้เห็นถึงเรื่องในตนเอง ถึงขบวนการในตนเองที่เรียกว่า ปฏิจสมุปบาท เห็นถึงทั่วโลกหมด เหมือนกันหมด สัตว์โลกมีวิชาค้นหาเป็นแดนเกิด มีความหลงนำไปเกิดในภพภูมิต่างๆ ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี พระองค์เห็นหมด แล้วเห็นทางที่จะดำเนินออกจากวัฏสงสาร ท่านจึงบัญญัติธรรมออกมาแนะนำเหล่าพุทธบริษัททั้งหลาย นี่พระปัญญาธิคุณนะ พระธรรมนั้นก็มีความดีนะ ให้ผู้ประพฤติปฏิบัติที่ตรงต่อธรรมตรงต่อสัจธรรมความจริงนั้นไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว ผู้ใดมีพระธรรมอยู่ในใจ ผู้นั้นก็คือมีปัญญานั้นเอง ผู้มีปัญญาย่อมเห็นเหตุเห็นผล เปรียบเสมือนเวลาเช้าสว่างเราสามารถเห็นทุกอย่าง เวลาเราจะเดินทางจะไปที่ใด ขวากหนาม เศษแก้ว เศษกระเบื้อง เศษอะไรเราเห็นหมด ก็สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะมันเห็นหมด ภัยที่จะเกิดจากการเดินทางนั้นก็น้อยหรือไม่มี ถ้าในเวลามืดเดือนมืด เดินทางไม่มีไฟก็กล้าไป ไปชนหรือไปเหยียบหนามเหยียบแก้วเหยียบมีดเหยียบอะไรขึ้นมา ก็เกิดทุกข์ เกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์นั่นเอง อันนี้เทียบให้ฟัง ความมืดนั้นเหมือนจิตที่มีแต่โมหะคือความหลงนั่นเอง ไม่มีแสงสว่างคือสติปัญญา จึงไม่เห็นเหตุเห็นผล เห็นเหตุแห่งความคิด คิดไปด้วยเหตุอะไร ผลแห่งความคิดนั้นเป็นอย่างไร ความคิดนั้นถูกต้องตรงต่อเหตุปัจจัยสภาพธรรมตรงนั้นไหม ความคิดนั้นคิดไปมีคุณหรือโทษอย่างไร อันนี้ต้องเห็นนะ ถ้าไม่มีสติปัญญาก็ไม่เห็น คิดอยู่รู้ที่อยู่ว่าคิดอะไร แต่ไม่เห็นเหตุไม่เห็นผล ไม่เห็นว่าความคิดนั้นเป็นคุณหรือเป็นโทษ ไม่เห็นเวลาพุดออกไปพุดด้วยเหตุอะไร พุดไปแล้ว

คุณหรือโทษที่เกิดจากคำพูดนั้นก็ไม่รู้ เวลากระทำไปก็ไม่รู้ว่าทำไปด้วยเหตุอะไร ผลแห่งการกระทำเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ อันนี้เปรียบเสมือนคนอยู่ในที่มืด เดินทางอยู่ ยิ่งถ้าสถานที่นั้นมีหลุมมีบ่อหรือบนหน้าผา เดินด้วยความมืดคลำไป ตกหน้าผาค่อยรู้ตัวว่าตก อันนี้ก็สายแล้ว แก้ไขอะไรไม่ได้ เพราะมันตกแล้ว แต่ถ้าสว่างเห็นชัดหมด ตรงนี้หน้าผา ตรงนี้หลุม ตรงนี้บ่อ เห็นตรงนี้เรียบเดินสะดวก ก็หลีกเลี่ยงได้ ไปเดินที่สะดวก ไม่เดินตกหลุมตกหน้าผา รู้หมดเห็นหมด นั่นเรียกว่าผู้ที่รู้เหตุรู้ผล เห็นเหตุเห็นผลนั้น นั่นละจิตที่สว่างย่อมเห็นเหตุเห็นผลในความคิด ในคำพูด ในการกระทำ การกระทำนั้นกระทำด้วยสติด้วยปัญญาล้วนๆ ไม่กระทำด้วยโลภโกรธหลง ผู้ค่อยปัญญาผู้มีจิตบอดเวลาคิดเวลากระทำเวลาพูด ก็พูดด้วยความหลง ไม่เห็นเหตุเห็นผลนั่นเอง เมื่อทำไปแล้วความเสียหายเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นค่อยรู้ตัว หรือบางคนก็ไม่รู้ ว่าทำไปแล้วก็จะประสบข้างหน้า เมื่อประสบก็ไม่รู้ว่าภัยนี้มาจากเหตุอะไร นี่เป็นลักษณะ เหตุนั้นมนุษย์เรา สัตว์โลก จิตทุกดวงในสามไตรโลกธาตุ ก็หมุนเวียนไปตามวัฏจักร เพราะอวิชชาเป็นเหตุนั่นเอง ความรู้ไม่จริง ความไม่รู้ในเหตุผล ในหลักธรรม ในสภาวะธรรมทั้งหลาย จึงหลงทำไปถูกผิดบ้าง ดีบ้างไม่ดีบ้าง เลยเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้หมุนอยู่ในวัฏจักร วัฏสงสารตลอดไป ไม่มีที่ออก จึงเรียกว่าไม่มีหัวไม่มีหาง หมุนไปอยู่อย่างนั้นทุกข์ก็ทุกข์อยู่ สุขก็สุขอยู่ แต่ไม่รู้จะออกอย่างไร เหตุนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าได้มาตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ จึงเปรียบเสมือนแสงสว่างนั้นได้เกิดขึ้นในโลก เมื่อแสงสว่างเกิดขึ้นในโลก ย่อมนำพาสัตว์โลกให้เห็นทางดำเนิน ทางเดินนั่นเอง เดินไปอย่างไรจะปลอดภัย เดินอย่างไรจะไม่ตกหลุมตกบ่อ เดินอย่างไรจะไม่ตกหน้าผา เพราะเห็นเหตุว่าทำสิ่งนี้ผลจะเป็นอย่างไร ทำสิ่งนั้นผลจะเป็นอย่างไร อันนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ตรัสสอนไว้หมด แล้วยังไม่พอ พระองค์ยังสอน เหตุแห่งการดำเนินที่ปลอดภัย เรียกว่ามรรคมืองค์ ๘ มรรคมืองค์ ๘ ขึ้นต้นด้วยสัมมาทิฐิคือความเห็นชอบ เห็นชอบ เมื่อเห็นชอบก็คำริชอบ คือสัมมาสังกัปปะ คำริชอบก็พูดชอบคือสัมมาวาจา พูดชอบ การงานชอบคือสัมมากัมมันตะ อาชีพชอบคือสัมมาอาชีวะ แล้วก็เพียรชอบ สัมมาวายามะ ระลึกชอบคือสัมมาสติ ตั้งมั่นชอบคือสัมมาสมาธิ หมุนอยู่ในจิตนั้นนะ มรรค๘ นั้นละหมุนอยู่ในจิตนั้น เมื่อจิตนั้นมีมรรค ๘ เป็นทางดำเนิน มีทางเดินมโนกรรมนั้นก็มิทางเดินไปในทางที่ถูกต้อง วิจกรรมก็ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง กายกรรมก็ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ผลแห่งการดำเนินไปในทางที่ถูกต้องนั้นจึงปลอดภัย

เปรียบเสมือนไม้ตกหลุมตกบ่อดกเหวนั่นเอง เหตุนี้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายผู้สนใจ
เรามาทำวัตรสวดมนต์เจริญกรรมฐานนี้เพื่ออะไร ก็เพื่อมาสร้างเหตุ ให้มาศึกษาเหตุ
แห่งการดำเนินนั่นเอง การเดินทางให้ถูกต้อง เพื่ออะไร เพื่อกำจัดภัยที่จะมาถึงเรา
นั่นเอง เปรียบเสมือนเรามืด ไปเดินอยู่หลุมบ่อหรือหน้าผากที่ตกหน้าผาดาย อันนี้เทียบ
เป็นรูปธรรมให้เห็น เมื่อเรามาศึกษาเจริญพระกรรมฐาน ฟีกสติ ฟีกสมาธิ การฟีกสติคือ
การระลึกรู้ พยายามให้มีสติระลึกรู้ที่ลมหายใจ เอาลมหายใจเป็นที่ตั้งแห่งสติ เอาสติผูก
ไว้กับลมหายใจเข้าออก จิตเมื่อมีสติผูกไว้ที่ลมหายใจเข้าออก ย่อมไม่คิดฟุ้งซ่านไปใน
เรื่องต่างๆ เมื่อสติต่อเนื่องกับลมหายใจเข้าออก จิตนั้นย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิ ย่อมสงบ
เพราะไม่มีสิ่งใครบกวน ความคิดนั่นเองคิดไปสารพัดคิดไปร้อยแปด ความคิดนั้นละ
มันรบกวนตัวเอง เพราะจิตนั้นไม่มีสติเป็นตัวผูกเอาไว้ เราต้องฟีกสติผูกไว้กับลม
หายใจ เอาลมหายใจผูกสติเอาไว้ ให้มันอยู่ตรงนี้ เมื่อมันอยู่ได้มันตั้งมั่นได้ เราจะเห็น
ถึงความสงบ เห็นถึงความฟุ้งซ่านลดลง เราจะเห็นคุณของการเจริญสติ การเจริญให้
สมาธิเกิดตั้งมั่น อันนี้ก็เป็นประโยชน์ เป็นคุณ เป็นรสชาติอันหนึ่งที่เราไม่เคยประสบ ก็
จะได้ประสบขึ้นมา ความสุขในเบื้องต้นนี้ก็จะเกิดขึ้น ถ้าละเอียดขึ้นไปอีก เมื่อสติตั้ง
มั่น สมาธิตั้งมั่น ก็ให้มาพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรมนั่นเอง มาพิจารณากายตั้งแต่หัว
จดเท้านี้มันเที่ยงไหม นี้เราผ่านมาแล้วนี้ลองพิจารณาดู ตั้งแต่เด็กวัยเด็กก็ผ่านมาแล้ว
ผมก็เป็นสองสีแล้ว ถ้ามันเที่ยงผมมันก็ต้องสีดำอยู่ตลอด อันนี้ผมมันก็สองสี ผมมันก็
ต้องไปตัดเรื่อย ถ้ามันเที่ยงมันก็ต้องอยู่คงที่ แค่นี้หียบขึ้นมาพินิจพิจารณา ก็จะเห็น
ความจริงของกายนี้ มันเดิบโตด้วยอะไร อาหารคาวหวานนั่นเอง ให้พินิจพิจารณา
อาหารคาวหวานมันของใคร ก็ของมีอยู่ในโลกนี้ แล้วมาเลี้ยงกายนี้ กายนี้เป็นเนื้อเป็น
หนังขึ้น เนื้อหนังนี้ก็มาจากของโลก แล้วกายนี้จะเป็นของเราได้อย่างไร นี้ถ้าเราพินิจ
พิจารณาบ่อยๆจะเห็นนะ จะเห็นความจริงของสิ่งเหล่านี้ เมื่อเห็นความจริงของกายนี้
อุปาทานความยึดมั่นถือมั่น ความยินดี ความยินร้าย ความเศร้าโศกโศกาเนื่องจากกายนี้ก็
จะลดลง “ความจริงนั้นละเป็นยา เป็นธรรมโอสถรักษาโรคใจ” โลกแห่งความหลงใน
กายนั้น นั่นเราจึงต้องมาพิจารณา เมื่อมาพิจารณาเห็นความจริงของกายนี้ อุปาทานใน
กายนี้จะลดลง ทีนี้ก็มาพิจารณาต่อ เวลามันเกิดเจ็บนั้นปวดนี้ขึ้นมาต้องมาพิจารณามัน
ต่อ เจ็บนั้นปวดนี้เขาเรียกว่าเวทนา ทุกขเวทนาเกิด ทุกขเวทนาของกายนี้เกิดจากอะไร
ก็ไล่เข้าไปอีก พินิจพิจารณาหียบมันขึ้นมา เหมือนเราหียบแก้วน้ำใบหนึ่งมาดู มันมี

ลักษณะอย่างไร ศึกษามันอยู่อย่างนั้น จะเห็นว่าเวทนานี้มันเที่ยงใหม่ มันก็ไม่เที่ยง
เมื่อมันไม่เที่ยงแล้วมันมีเหตุแห่งการเกิดใหม่ มันก็มี นั่งนานมันก็ปวด เป็นไข้เป็น
อะไรก็ปวดเมื่อย เป็นอะไรแข่งขาหักมันก็เจ็บไข้ใหม่ มันมีเหตุ มันมีเหตุเนื่องจากกาย
นี่เป็นเหตุ แล้วเวทนานี้จะเป็นของเราได้อย่างไร กายมันก็ไม่ใช้ให้พิจารณาลงไปอีก
เมื่อไม่ใช้ของเรา ทุกขเวทนาเกิดสมควรหรือจะไปยินร้าย สมควรหรือจะไปเสียใจ นี่
ต้องพิจารณาลงไปให้เห็นเช่นนี้ขึ้นมา จิตใจนั้นก็สว่างไสวขึ้น เป็นอิสระจากความหลง
ในเวทนานั้นเอง นี่เมื่อจิตใจเป็นอิสระจากความหลงในเวทนามีแต่ความผ่อนคลายเบิก
บานขึ้น ความทุกข์ใจที่จะตามมาจากอุปาทานในเวทนาขั้นนี้ก็ลดลง นี่พิจารณาไป ที
นี้ตัวสังขารตัวคตินี้ ก็ด้วยมันคิดนั้น ด้วยมันคิดนี้ ด้วยมันงอแงนั้นงอแงนี้ ใจตัว
งอแงตัวคตินะมันคิดไปมันดับไปใหม่ โยมว่ามันดับใหม่ คิดไปดับไปใหม่ คิดดีก็ดับ
คิดไม่ดีก็ดับ คิดให้ตัวเองทุกข์ก็ดับ คิดให้ตัวเองไม่ทุกข์ก็ดับ เมื่อมันเกิดดับมันไม่เที่ยง
แล้วความคิดจะเป็นของเราได้อย่างไร ไม่ใช้ของเราแล้วจะไปเชื่อมันหรือ คนไหนเชื่อ
มันก็คือความหลงนั่นเอง นี่เขาเรียกว่าหลงความคิด หลงธรรมารมณ์นั่นเอง คนหลง
ความคิดก็ทุกข์เพราะความคิด โลกเรานี้ที่เป็นโรคประสาทเข้าจิตเวช ก็เพราะหลง
ความคิดนั่นเอง ความคิดนี้เป็นตัวสมมติ ด้วยมันคิดไปสมมติเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้
เรื่องในอดีตมันดับไปหมดแล้วไม่ว่าดีไม่ดี มันไม่มีในปัจจุบันก็ยังเอามาคิดเห็นใหม่
คิดเพื่ออะไร คิดเพื่อทุกข์ พอไปคิดเรื่องไม่ดีก็เสียใจน้อยเนื้อต่ำใจร้องไห้ร้องไห้
รำพัน คนโง่เท่านั้นนะค่อยสงสาร คนโง่เท่านั้นนะที่ค่อยสงสาร คนโง่ไปสงสารกันเอง
แต่คนฉลาดเขาไม่สงสารนะ เพราะอะไร เพราะเขาเชื่อกรรม ว่ามันคิดน้อยเนื้อต่ำใจ
มันคิดลมๆแล้งๆ ของมันไม่มีในอดีต ปัจจุบันมันไม่มีแล้วไปคิดเรื่องอดีตให้ตัวเอง
ทุกข์ มันคิดด้วยความหลง ผลมันก็คือทุกข์จริงใหม่ โยมว่าจริงใหม่เอ้า จริงนั้นนะคน
ฉลาดเขาจึงเห็น นี่คือกรรมของสัตว์โลก วางอุเบกขา ไม่ได้สงสาร เพราะสงสารมัน
เป็นนิสัยของโลก แต่เมตตานั่นมีอยู่ เมตตาปรารถนาให้พ้นจากกองทุกข์นั้นมียู่ แต่
เมื่อเขาเองก็ยังไม่รักตัวเองไม่ช่วยตัวเอง เราจะช่วยได้อย่างไร ก็มีแต่ต้องอุเบกขา คือ
กรรมเหล่าสัตว์ สัตว์โลกทำกรรมเช่นนี้ ผลก็ต้องเป็นเช่นนี้ จริงใหม่เอ้า โยมว่าจริง
ใหม่ คิดด้วยความหลงตัวเองก็ต้องทุกข์จริงใหม่ นี่ละกรรมมันยุติธรรม ไม่ต้องรอชาติ
หน้าหรอกนะ ปัจจุบันธรรมเลย คิดผิดมันก็ทุกข์ขณะคิดเลยจริงใหม่เอ้า ไม่เชื่อไป
พิสูจน์ได้ คิดถูกมันก็ไม่ทุกข์ พิจารณาดูซิ เอาสติมันละดู ดูตรงปัจจุบันนั้นนะ คิดผิด

ทุกข์ทันที นี่ละกรรมมันยุติธรรม เขาเรียกว่าอกุศลกรรม คิดผิคนั่นละเป็นอกุศลกรรม คิดถูกเป็นกุศลกรรมเห็นใหม่ ที่นี้จะเลือกข้างไหน อันนี้ต้องเลือกข้างนะ จะเลือกข้างไหน ถ้าจะเลือกข้างกองทุกข์ก็คิดผิไปเรื่อยๆ ถ้าจะเลือกข้างไม่ทุกข์ก็หัดคิดให้ถูก หัดคิดให้ถูก ต้องหัดนะ คำว่าต้องหัดต้องหัดสติก่อน ให้มีสติระลึกเรื่อก่อนว่าเราคิดเรื่องอะไร แล้วต้องมีปัญญา มีสัมปชัญญะต้องรู้ตัว มันคิดไปแล้วมันทุกข์หรือมันสุข มันทุกข์แล้วจะเอาอะไรกับมัน นี่ต้องหัดพิจารณา สัจญาก็พูดให้ฟังแล้ว จำไปเรื่องนั้นเรื่องนี้ เรื่องเก่าๆอดีต ดีใจก็คุยขึ้นมาดีใจอยู่ อยู่ในลมในแล้ง พอเรื่องไม่ชอบใจก็คิดขึ้นมา เสียใจหงุดหงิดฟุ้งซ่านรำคาญ ก็อยู่ในลมในแล้งแถมทุกข์ เห็นใหม่คนเรานี้ทำเรื่องโง่ๆเยอะนะ มนุษย์นี่แหละหลงตนเอง มนุษย์นี่หลงตนเอง บอกว่าเราเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าเขา บางทีมนุษย์นี่ก็โง่กว่าสัตว์นะ โง่กว่าสัตว์นะ คุยง่าย สัตว์นะ นกนะ เวลามันไข่ออกมาแล้วมันกกไข่ พอไข่มันออกมาเป็นตัวเล็ก มันก็คาบเหยื่อมาเลี้ยงลูกไข่ใหม่ จริงใหม่เอ๋อ พอเลี้ยงเสร็จมันโตขึ้นปีกออกมันก็พาลูกไปหากิน ฝึกบินฝึกหากิน โยมเคยเห็นไหม มันจะพาลูกมันจะตามมันไป พอมันโตอีกหน่อยลูกมันก็แยกร้าง ไปมีคู่ไป แม่มันก็แยกร้าง มันไม่ได้ไปอาศัยอาวรณ์กันนะ ไม่ได้ทุกข์เหมือนมนุษย์นะ มนุษย์นี่ทุกเรื่องเลย หาเรื่องทุกข์ให้ตัวเอง คิดๆไปทุกข์ไป ห่วงหน้าห่วงหลัง ลูกบอกแม่เอ๊ย อย่าห่วงเลยหนูเลี้ยงตัวเองรอดแล้ว เงินเดือนหนูยังมีมากกว่าแม่อีก แม่ก็ยังห่วงกลัวลูกไม่มีกิน นี่ดูสิความคิด ไข่ใหม่ มันหลอกอยู่อย่างนั้น หลอกให้ทุกข์แล้วความทุกข์นั้นนะลูกจะมีความสุขใหม่ ลูกเห็นแม่ทุกข์ลูกก็ไม่สุขหรือกนะ หรือโยมว่ามันสุข นี่ไม่สุขหรือกนะ แล้วกระเสจิตตัวนี้แม่ลูกมันสัมพันธ์กัน กระเสจิตตรงนั้นมันจะสัมพันธ์กับลูกอีกนะ แล้วลูกจะมีความสุขหรือ แล้วคิดหรือว่าแม่นั้นนะรักลูก นี่มันมูมกลับเห็นยัง มูมกลับนะ ความรักที่แม่ให้เหมือนให้ขยะ เพราะอะไร เพราะรักลูกแล้วทำไมถูกวิธี ใจก็อยากปรารถนาให้ทองคำลูก แต่เวลาให้ลูกจริงๆให้ขยะ ความปรารถนากับการกระทำ วิธีการนั่นเองมันไม่ตรงใจ เหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ อุชุปฏิปัน โน ปฏิบัติตรง เรารักลูกอยากให้ทองคำลูกเราก็ต้องเอาทองคำให้ ไม่ใช่ให้ขยะนะ จำไว้ให้ดีนะ ถ้าเราให้ขยะลูกก็แสดงว่าเราไม่ได้รักลูกจริง รักตัวเองมากกว่า ถ้ารักลูกอยากให้ทองคำก็ ต้องให้ทองคำ ที่นี้เราให้ขยะลูกเพราะอะไร เพราะเรามีคบอดนั่นเอง เราไม่รู้จักทองคำกับขยะ ใจอยากจะให้ทองคำลูก แต่ไม่รู้จักทองคำมาให้ขยะลูก ฉันทัดฉันนั้นอันนี้เทียบให้ฟังเป็นบุคลาธิษฐาน ถ้าเรารักลูกอยาก

ให้ทองคำลูกก็ต้องให้ทองคำ เหตุนี้พ่อแม่ถ้ารักลูกจริง ก็ต้องปรารถนาให้เขาเจริญ การปรารถนาให้เขาเจริญนี้เราต้องรักษาจิตเราให้เจริญก่อน เมื่อจิตเราเจริญพอองใส นั่นเอง มันมีอนุภาพอยู่ มันมีกำลัง จิตที่เขาสัมผัสกับเรามันก็เป็นความสุข ถ้าเราเศร้าหมอง จิตที่เขาสัมผัสเราก็อึดเศร้าหมอง นี่ตัวนี้ต่างหาก เพราะปุถุชนในโลกนี้ยังไม่เห็นอโลโกทรหลง ยังไปตามโลโกทรหลง การเกิดในสามไตรโลกธาตุ เกิดเพราะเปลี่ยนสภาวะธรรม เปลี่ยนอารมณ์ที่เป็นกุศล เพราะยังไม่ใช่พระอริยเจ้าที่ท้านละโลโกทรหลงเป็นสมุจเฉท ปุถุชนยังมีโลโกทรหลง แต่ที่ไปเกิดในสวรรค์พรหมเพราะเปลี่ยนอารมณ์ ทำกุศลนั่นเอง เปลี่ยนสภาวะขณะจิตตรงนั้นที่ดับ นี่คือการนั้นเอง เหตุนี้ถ้าเราเข้าใจถูกต้อง เราต้องรักษาจิตเราก่อน การรักษาจิตเรานั้นเองเท่ากับให้ทองคำลูกนี้ให้เข้าใจให้ถูกต้อง ไม่ใช่การหวังหาอлатыแบบโลกๆ ลักษณะนั้นจึงเหมือนให้ขยะแก่ลูก เมื่อเรารักษาจิตเราให้ถูกต้องกระทำให้ถูกต้อง มันเท่ากับสอนทั้งเราสอนทั้งลูก เหมือนแม่ปลูกปลูก แม่ปลูกก็บอกลูกปลูกเดินให้ตรง ลูกปลูกก็บอกแม่ก็เดินอย่างนี้หนูก็เดินตามแม่ แล้วแม่จะบอกให้หนูเดินตรงเหมือนอย่างไร มันเดินไม่เป็นนะเพราะแม่พาเดินข้างๆตลอด ฉันทัดกันนั้น เหตุนี้การประพฤติปฏิบัติตนเองจึงมีอานิสงส์ มีอานิสงส์ต่อตัวเองให้ใจเรานั้นละเดินในทางที่ถูกต้อง ผลแห่งการดำเนินที่ถูกต้อง ความทุกข์ย่อมนเบาบาง วัฏฏะย่อมนสั้นลง อันนี้คืออานิสงส์ของการประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องยังเป็นอานิสงส์ต่อลูกต่อหลานต่อคนข้างเคียง ได้เห็นได้เป็นแนวทางได้สัมผัสเป็นคติ ให้เขาได้ดำเนินตามที่ถูกต้องด้วย จึงเป็นทั้งประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน เหตุนี้ผู้มีปัญญาจึงรู้เหตุรู้ผล รู้ถึงคุณและโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสปัจฉิมโอวาท “สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม” ผู้ที่ยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมก็คือผู้ไม่ประมาทนั่นเอง ย่อมรู้ธรรมดา คือประโยชน์ทั้งปวง ย่อมรู้จักที่ควรทำคำที่ควรพูด รู้ถึงประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน รู้ถึงเหตุแห่งความเจริญเหตุแห่งความเสื่อม บุคคลนั้นจึงดำเนินด้วยความปลอดภัยนั่นเอง จนกว่าจะสิ้นสุดวัฏจักรเข้าสู่พระนิพพานนั่นเอง เหตุนี้การแนะนำในวันนี้ก็เพื่อเตือนสติ ให้หัดพิจารณาพิจารณาดำเนินในทางที่ถูกต้องทำในสิ่งที่ถูกต้อง แล้วให้พิจารณาตั้งแต่หัวจดเท้านี้ กายใจเรานี้ มันไม่ใช่ของเรานะ เมื่อมันไม่ใช่ของเราก็อาศัยเขาทำประโยชน์ ไม่ว่าสิ่งใดเกิดขึ้นในใจให้พิจารณา “อย่าเอาเราเข้าไปในใสมัน อย่าเอามันมาใส่เรา สิ่งที่เกิดขึ้นมาในใจก็ไม่ใช่ของเรา ไม่

มีเราในสิ่งนั้น สิ่งนั้นก็ไม่มีในเรา เป็นแค่สภาวะธรรมอันหนึ่ง เป็นแค่ธาตุอันหนึ่ง
เกิดขึ้นแล้วดับไป” ให้ตั้งสติให้มั่น หัดพินิจพิจารณาแยกแยะลงสู่ความจริงของสิ่งนั้น
แล้วความทุกข์จะเบาบางนั่นเอง อันนี้การประพฤติปฏิบัติโดยสมมติก็เพื่อตนเองนั่นเอง
ไม่ใช่เพื่อผู้อื่นนะ เพื่อตนเองก่อนนะ ตนเองได้รับก่อน ผู้อื่นก็ตามมา มันเป็นเหตุปัจจัย
โยนนั่นเอง เหตุนี้ทำไมเราต้องปฏิบัติ ทำไมเราต้องเจริญพระกรรมฐาน ทำไมเราต้อง
ทำวัตรสวดมนต์ ก็เพื่อดำเนินในทางที่ถูกต้องนั่นเอง เพื่อประโยชน์เรานั่นเอง เพื่อ
ความสุขอันไพบูรณ์นั่นเอง การแสดงธรรมก็ขอยุติแต่เพียงเท่านี้.

ผู้มีปัญญา นั้น ย่อมเห็นสิ่งทั้งหลายตรงตามความเป็นจริง
ย่อมเห็นคุณเห็นโทษในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ผู้ด้อยปัญญาหรือผู้ที่หลง
เหมือนคนหลงทาง จะไม่รู้ว่าทางออกตรงไหน หลงอยู่อย่างนั้น
หาทางออกไม่ได้ เวียนอยู่อย่างนั้น